

koji pripadaju kajkavskom govornomu području. Budući da nastavnici imaju utjecaj na stvaranje budućih recipijenata kajkavske književnosti, vrlo je važna izobrazba nastavnika da ne bi imali predrasude prema narječjima te kako bi bili dovoljno kompetentni u izvođenju nastave na kajkavskome, ali i ostalim narječjima.

Problematiku uvođenja narječja u nastavu Hrvatskoga jezika autorica zaokružuje dajući primjere metodičke interpretacije kajkavske književnosti, naglašavajući važnost povezivanja svih nastavnih područja Hrvatskoga jezika, kao i jezičnih aktivnosti govorenja, slušanja, čitanja i pisanja kako bi učenici dobili potpuniju, cjelovitiju sliku jezika te kako bi im proces svakodnevnoga prijelaza iz zavičajnoga govornoga idioma u standardni jezik (i obratno) postao prirodan. Završava nekim smjernicama za budućnost, kao što su stalno praćenje učenikova interesa, korištenje zvučnim snimkama kada učitelj nije siguran u točnost svoje interpretacije, i naglašavanjem kako učenika ne treba siliti da se izražava na idiomu koji je različit od njegova govornoga idioma.

Knjiga, osim što služi kao poticaj i pomoć učiteljima i donosi rezultate istraživanja koje u nas otvara novu problematiku, ima i važnu misiju, a ta je da se zavičajni dio u većoj mjeri uvede u kurikulum osnovne i srednje škole. Takav pothvat zahtijeva veliki trud i angažman studenata i nastavnika na fakultetima i u školama. Koliko god zahtjevan bio, on bi se bogato nagradio, znajući da uporabom zavičajnoga idioma u nastavi čuvamo hrvatski jezični identitet, ali i osobni učenički identitet, i time pomazemo učenicima na putu k višejezičnosti. Početak toga puta naći ćemo u autoričinim primjerima za nastavu koji će, vjerujem, biti odskočna daska mnogim učiteljima, metodičarima, ali i studentima, za daljnje kreativno promišljanje i istraživanje.

Tamara Maljcov

Povratak pričanju priča

Vladimira Velički. 2013. *Pričanje priča – stvaranje priča: Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa. 181 str. ISBN 978-953-297-421-8

Cilj je knjige *Pričanje priča – stvaranje priča* ponuditi odgovor na pitanje zbog čega je djeci važno pričati. Autorica je svoj cilj postigla, ali je uz to također objasnila i osvijestila utjecaj priča i bajki na dječji život te je ponudila konkretne poticaje za pričanje u pedagoškoj, odnosno metodičkoj praksi (studenti, dječji vrtići, osnovna škola) i u obitelji. Osim na bajke knjiga se osvrće i na druge kvalitetne narativne tekstove koje možemo usmeno prenositi djeci te opisuje moguće načine učenja vještine pričanja priča.

Djelo je namijenjeno ponajprije praktičarima i općoj publici, a može biti korisno i studentima učiteljskih i odgojiteljskih studija, kao poticaj na obnavljanje i prakticiranje ove gotovo zaboravljene, a sigurno zanemarene djelatnosti.

Knjigu čini trinaest cjelina. Nakon uvodnoga i sedam središnjih poglavlja slijedi dodatak koji sadrži primjere priča i bajki, potom sažetak na engleskome jeziku, pojmovnik, kazalo prezimena i na kraju popis literature kojim autorica zaokružuje svoju knjigu.

Uvodnim razmatranjima autorica nas usmjerava na promišljanje o bajkama kao putovima kojima dopiremo do djece. Pričanjem priča spašavamo umjetnost pričanja od zaborava te doprinosimo stvaranju kulture pričanja, odnosno razvijamo dobru govornu komunikaciju.

Poglavlje „Bajka ili put do djeteta“ upoznaje nas s bajkama, odnosno s načinima kako ih približiti djeci. Saznajemo što su zapravo bajke i zašto su bitne. Prenijeti djeci uvjerenje da je svijet dobar i prožet smislom, a život vrijedan truda te da i život svakoga djeteta ima smisla, jedan je od najvažnijih pedagoških ciljeva i izazova. Autorica drži da je upravo bajka posrednik u ostvarivanju toga cilja. Dalje se tematizira podrijetlo bajki i njihova istinitost koja se očituje u stvaralačkoj snazi i govoru. Sposobnost spontanoga razumijevanja slika koje se pojavljuju u bajkama različito je razvijena u ljudi, ovisno o načinu spoznaje. Kako bi se jasnije i bolje razumjelo bajke, potrebno je povezati ih s tradicijom i kulturološkim tematskim krugom jer se bajka uobličuje tek u vlastitome kulturnome kontekstu. U razumijevanju simbolike bajki i otkrivanju njihova značenja često će nam pomoći i podudarnost s biblijskim simbolima (zmaj, bijela golubica, majka, pepeo itd.). Nadalje, autorica upućuje na značenje koje priče i bajke imaju u djetetovu životu, razmatra razloge zbog kojih je danas potrebno pričati priče i bajke te odgovara na pitanje zašto se zalažemo za osobno pričanje. Odgovor je spreman: pripovjedač je nesputan, a ispričana je priča spontana, neposredna u odnosu s publikom i posredovana osobnošću pripovjedača.

Treće poglavlje definira pojmove pričanja, pripovijedanja, i prepričavanja i usko je povezano s četvrtim poglavljem koje je usmjereno na pripovjedačeve vještine i kompetencije. Pripovjedač je osoba koja posjeduje talent i koja je svladala umijeće kako bi stekla vještinu pripovijedanja, a zadaća mu je prenijeti poruku da se teškoće mogu svladati. Zajedno sa slušateljima pripovjedači prolaze put izazova do sretnoga kraja. Ključ je dobro ispričane priče voljeti tu priču, a zatim držati se nekih pravila, poput ovih: shemu priče znati napamet, uklopiti ponavljanja, održavati kontakt očima, uvažavati vrjednote govorenoga jezika itd. Oslanjajući se na Johannesa Merkela, autorica navodi popis od ukupno petnaest takvih pravila „koja bi dobar pripovjedač priča morao uvažiti, odnosno kompetencije koje bi morao posjedovati“ (44). Iz toga slijedi da je usvajanje navedenih pravila put k stjecanju pripovjedačkih vještina, a da se pripovjedačeve kompetencije, kako ih vidi Vladimira Velički, neposredno povezuju s nabrojanim vještinama. Stoga se razvijanje tih vještina smatra pripovjedačevim kompetencijama. Doduše, u engleskome se prijevodu sadržaja pojavljuje riječ „skills“, vještine, koja bi i bolje odgovarala navedenom popisu i u hrvatskome tekstu.

U petome se poglavlju autorica usmjerava na metodičke aspekte, neadekvatno prevedene kao „methodical aspects“. Šteta je da se ta nespretnost i neke druge nespretnosti u engleskome prijevodu sadržaja i u engleskome sažetku nisu izbjegle, što je sigurno bilo moguće kvalitetnom lekturom, no taj nedostatak valja pripisati ponajprije nakladniku. Peto poglavlje opisuje načine pričanja priča i bajki, a pojedina potpoglavlja nude upute iz kojih saznajemo što činiti prije samoga pričanja i koje predvježbe primijeniti kako bi ispričano izazvalo očekivanu reakciju kod slušatelja i kako bi slušatelji zapamtili priču. Odabir priče „nije lak zadatak“ (50). Kriteriji odabira zasnivaju se na temeljneme polazištu, uvidu da se djeca užive u jednu priču i poistovjećuju s njom samo onda kada pripovjedač predočava

svijet iz dječje perspektive, uvažava jedinstvenost dječjega svijeta, kad mu je polazište za pričanje dječja stvarnost, a da pritom ne ode u krajnost i ne izobličiti taj svijet prilagođavajući ga djeci. Kod odabira priče treba uzeti u obzir dostupan korpus iz kojega možemo izabrati priče, autentičnost priče, valja voditi brigu o jeziku (bogatstvu jezika i izražavanja), kao i o djetetovoj dobi.

Potpoglavlje „Izbor bajke i priče s obzirom na dob djeteta“ opisuje okvirne karakteristike priča primjerenih određenoj dječjoj dobi te upućuje čitatelje kako priču prilagoditi specifičnim potrebama pripovijedanja nekoj skupini djece. Priče koje se posreduju djeci okvirno su podijeljene na malešnice, tj. rimovane priče, priče o okolini i pojedinim područjima znanja, problemske priče, fantastične priče i bajke. Autorica nadalje nudi nekoliko rješenja povezanih s problemom kako napisanu priču pretvoriti u priču za pričanje. Prvi je korak biranje teksta, odnosno predložka. Prikazuje se metoda koja otkriva što nakon odabira teksta, odnosno kako priču prilagoditi malomu slušatelju. Rješenja su osigurati dovoljno vremena i izabrati pravo vrijeme za pričanje, obratiti pozornost na govornu interpretaciju, oslušivati priču (otkriti kako će nam pomoći u odgoju), iznova se vraćati priči, i posljednje, ali sigurno jednako važno, ne učiti tekst priče napamet.

Metoda pripreme za pripovijedanje koju autorica opisuje kreće od izrade sheme (konkretnoga tijeka radnje), preko pronalaženja logike radnje u priči, praćenja radnje u slikama, prikazivanja gestama, do pronalaženja i formiranja formula. Skraćeno, metoda se može svesti na tri glavna pojma: shema – gesta – formula. Atmosferu će obilježiti bajkoviti prostor, bajkoviti pomagači, vizualno okruženje, slušno okruženje te mirisi i okusi kao dio okruženja. Važnost rituala kod pričanja djetetu će i otvoriti prostor za govor i ponuditi mjesto tišine te će omogućiti njegovo aktivno slušanje. Donose se prijedlozi rituala koji se mogu primijeniti tijekom uvoda u pričanje, na početku pričanja (na primjer vježba zamišljanja ili put preko duge), kao i oni za kraj pričanja. Autorica također donosi metodičke upute za priređivanje „stolne predstave“, tj. lutkarske predstave koja se izvodi na klupi ili na stolu. Odgovorima na pitanje kako priču pretvoriti u doživljaj autorica zaokružuje iscrpno i nadasve bitno poglavlje o metodici pričanja.

Nakon toga metodičkoga ogleada autorica se u šestome poglavlju okreće stvaranju priča s djecom, tj. kreativnim aktivnostima i razvoju kreativnosti koju različite teorije različito definiraju. Iznose se i razmatraju pojedina gledišta i najutjecajniji pristupi kreativnosti. To je ujedno uvod u opis metodičkih postupaka za poticanje govornoga stvaralaštva, kao što su upotreba slika i ilustracija kao poticaj za stvaranje priče, primjena igraćaka i različitih uporabnih predmeta kao poticaj za pričanje, pričanje bez pomagala, stvaranje priča uz pomoć osjetila te aktivnosti i igre okupljene i opisane pod naslovom „Pokretom do priče, pričom do pokreta“.

Sedmo poglavlje, „Stvaranje priča za djecu“, nastavlja s praktičnim metodičkim temama. Kao mogući model za sastavljanje priče s djecom nudi model terapijske priče koji je razvila Susan Perrow, a koji ima trodijelnu strukturu: metafora, putovanje i rasplet.

U sljedećemu poglavlju donose se završna promišljanja o pretpostavkama, mogućnostima te emocionalnim i razvojnim potencijalima pričanja kao načina kreativnoga izražavanja.

Nakon opisa velikoga broja praktičnih aktivnosti i navođenja poticajnih primjera za rad s djecom u prikazanim poglavljima autorica u dodatku donosi sedamnaest priča i bajki

za pričanje djeci vrtičke i mlađe školske dobi. Pri odabiru uzela je u obzir zadovoljavanje mjerila za odabir primjerenih bajki i priča (linearna radnja od prošlosti prema budućnosti, gledište pripovjedača ne oscilira, a likovi su jasno ocrtni). Bilo bi korisno, međutim, da su navedeni izvori iz kojih su priče preuzete, imena prevoditelja i drugi podatci. Autori se, doduše, navode, ali je čitatelju nedostupan put do izvornika. Sažetak na engleskome jeziku, pojmovnik, kazalo prezimena te literatura omogućuju lakše snalaženje u knjizi, a ti dodatci također pružaju putokaz za daljnje udubljivanje u pojedine segmente i teme.

Bilo da je čitatelj student, odgajatelj, učitelj ili roditelj, naći će u ovoj knjizi odgovore na pitanja zašto čitati i pričati bajke, na koji način to učiniti, kako ih izabrati, a uz to će na jednome mjestu naći primjere prikladnih priča i bajki. Uz praktičnu vrijednost knjige, na drugoj, paralelnoj razini, ovo djelo čitatelja osvještava o važnosti održavanja kulture pričanja bajki i priča neovisno o kontekstu (vrtić, škola, dom) i o važnosti njihovih implicitnih vrijednosti za dijete, odrasloga čovjeka, društvo u cjelini. Brojnim primjerima autorica zorno pokazuje da želimo li s djecom ostvariti odnos, smislenost bivanja, potaknuti njihovu kreativnost, sposobnost izražavanja, ali i dijeljenja sebe i vlastita iskustva i osjećaja kako bismo „život učinili ljudskim“ (135), u djetinjstvo i život trebali bismo uključiti priču, bajku, poeziju, kreativne jezične igre. Upravo knjige poput ove dat će podlogu za propitivanje i traženje smisla, za percepciju slušanjem te za slikovit i razumljiv govor.

Ivana Cindrić

Daleko više od izložbenoga kataloga

Štefka Batinić. 2013. *Kao Hlapić i Gita. Siročad u Hrvatskoj potkraj XIX. i početkom XX. stoljeća*. Zagreb: Hrvatski školski muzej. 147 str. ISBN 978-953-7262-15-0

Izložba *Kao Hlapić i Gita. Siročad u Hrvatskoj potkraj XIX. i početkom XX. stoljeća* otvorena je 14. studenoga 2013. u zagrebačkome Hrvatskome školskome muzeju. Autorica koncepcije izložbe, kao i teksta kataloga, Štefka Batinić, viša je knjižničarka u Muzeju, a izložba je priređena povodom obilježavanja stote obljetnice tiskanja romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913. – 2013.) Ivane Brlić-Mažuranić, koji pomoću protagonista – dječaka Hlapića i njegove prijateljice Gite – tematizira život siročadi u našem socijalnome okruženju na prijelomu XIX. i XX. stoljeća. Prema riječima Štefke Batinić lik siročeta bio je omiljena tema u dječjoj prozi čiji su autori mahom bili učitelji kao najčešći stvaratelji uglavnom tendenciozno pedagoški i moralistički obojene dječje književnosti do otprilike sredine prošloga stoljeća. U hrvatskoj dječjoj književnosti zasigurno su najpoznatiji siročići Hlapić i Gita, no likovima siročadi bavili su se i prije Ivane Brlić-Mažuranić književnici poput Jagode Truhelke, Vjekoslava Košćevića, Josipa Žeravčića, Mihovila Labudića i Branka Vuletića. Fikcijski prikaz siročeta u ulozi šegrta itekako je, pokazuje nam tekst ovoga kataloga, utemeljen u stvarnosti.

S navršениh 13 godina i nakon završene pučke škole dječaci su bili osposobljavani za zanat i predavani majstoru/gospodararu – tek su darovitiji uz dopuštenje Kraljevske zemaljske vlade mogli pohađati srednju školu. Djevojčice su sirotište napuštale s 15 ili sa